

خط‌مشی گزارشگری مالی و تأثیر آن بر به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر

ترجمه: سعید سپهرم، محمدعلی عضدی

B. Reisinger

مقدمه

اینترنت، الزامهای گزارشگری مالی شرکتهای سهامی عام پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار را تغییر داده است. گزارشگری مالی در حال حاضر با محدودیتهای ناشی از گزارشگری ایستا و مبتنی بر کاغذ و نبود داده‌های تعاملی روبه‌رواست. تبادل اطلاعات مالی در بستر اینترنت، بیشتر تعمیم اسناد چاپی به شکل پی‌دی‌اف (Pdf) یا اچ‌تی‌ام‌ال (Html) است. گزارش‌های سالانه براساس شعار «روشی یکسان برای همه» استانداردسازی می‌شوند. این رویکرد، ناهمگونی مخاطبان این‌گونه گزارش‌ها را نادیده می‌گیرد. به‌عبارت دیگر، سرمایه‌گذاران، مصرف‌کنندگان، کارکنان، نهادهای نظارتی و هر گروهی از ذینفعان، دارای نیازهای اطلاعاتی متفاوتی هستند و پاسخگویی به همه این نیازها با ارائه یک گزارش مالی استاندارد، دشوار است (Kovarova-Simecek & Pellegrini, 2016).

برای غلبه بر این کاستیها، زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر^۱ که به اختصار ایکس‌بی‌آرال (XBRL) نام دارد و زبانی متنی است مبتنی بر زبان نشانه‌گذاری توسعه‌پذیر^۲ که به اختصار ایکس‌ام‌ال (XML) گفته می‌شود، ابداع شد. برگرون (Bergeron, 2003)، ایکس‌بی‌آرال را چنین تعریف می‌کند: «استانداردی باز، مستقل از چارچوب فناوری و بین‌المللی؛ برای ذخیره‌سازی الکترونیکی، دستکاری، تغییر کاربری و تبادل مقرون‌به‌صرفه، به‌هنگام، دقیق و کارآمد داده‌های گزارشگری مالی و تجاری». بنا به گفته پرموروسو و باتاچاریا (Premureso and Battacharya, 2008)، هدف این استاندارد کاهش ناقربنگی اطلاعاتی ناشی از ناسازگاری قالبهای جهانی گزارشگری

اینترنت

الزامهای گزارشگری مالی

شرکتهای سهامی عام

پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار

را تغییر داده است

گزارشگری مالی در حال حاضر

با محدودیتهای ناشی از

گزارشگری ایستا و مبتنی بر کاغذ و

نبود دادههای تعاملی

روبهرو است

ایکس بی آرال در اروپا و امریکا، خطمشی‌های موجود و چارچوبهای گزارشگری مالی می‌پردازد و سعی دارد دلایل به‌کارگیری اختیاری و الزامی آن را با در نظر گرفتن محیط اقتصاد خرد، تحلیل کند. افزون بر این، در این مقاله دستاوردهای مثبت کشورها و صنایعی که به‌طور داوطلبانه از ایکس بی آرال استفاده کرده‌اند، ارائه می‌شود. به‌منظور تبیین گسترش پذیرش ایکس بی آرال، پرسش‌های پژوهشی در این مقاله عبارتند از:

پرسش پژوهشی ۱: چه کشورها و صنایعی از ایکس بی آرال استفاده می‌کنند؟

پرسش پژوهشی ۲: انگیزه‌ها و انتظارات حامیان خطمشی استفاده الزامی یا اختیاری از ایکس بی آرال چیست؟

پرسش پژوهشی ۳: خطمشی‌های به‌کاررفته، چه تفاوت‌هایی دارند؟

پرسش پژوهشی ۴: آیا پذیرش ایکس بی آرال پیامدهای سازمانی، اقتصادی یا اجتماعی دارد؟

و برداشتهای معناشناسانه گوناگون از آنهاست. بنابراین، از ایکس بی آرال برای افزایش کاربردپذیری داده‌های مالی در زمینه‌های گوناگون فرایند گزارشگری، استفاده می‌شود (Kovarova-Simecek & Pellegrini, 2016).

از آغاز پیدایش در سال ۱۹۹۴ میلادی، ایکس بی آرال در حال توسعه مستمر در سراسر جهان بوده است (Roufaniel & Roufaniel, 2013). در حال حاضر، ۲۳ حوزه مختلف گزارشگری که ۱۳ حوزه آن در سطح اروپا پراکنده‌اند، به کاربرد ایکس بی آرال در گزارشگری تجاری، تدوین دانشنامه و ارائه دوره‌های آموزش نظری و عملی می‌پردازند (Xbrl.org, 2017). به‌رغم مزایای ایکس بی آرال در مقایسه با امکانات ارائه شده از سوی دیگر استانداردهای فنی، طرحهای پیشنهادی تعیین شده تاکنون مهجور باقی مانده‌اند؛ به‌گونه‌ای که برای گسترش استفاده از این استاندارد، به تلاشهای بیشتری نیاز است.

طبق مطالعه انجام شده از سوی کووارووا-سیمسک و پلگرینی (Kovarova-Simecek & Pellegrini, 2016)، پذیرش اختیاری ایکس بی آرال از سوی شرکتهای با استقبال چندانی مواجه نشده است. شرکتهای سهامی خاص نیز چندان در پی اجرای ایکس بی آرال نبوده‌اند و چنین انتظاری هم نمی‌توان داشت که پیشقدم شوند. از آنجا که سرمایه‌گذاران بین‌المللی به‌طور معمول به‌سوی شرکتهای و بازارهای سهامی روی می‌آورند که امکان پاسخگویی به تقاضای سرمایه‌گذاران و ذینفعان برای استانداردهای جدید گزارشگری مالی مانند ایکس بی آرال را دارند، بنابراین نادیده گرفتن چنین تقاضایی به تضعیف موقعیت شرکتهای در بازار سهام و کاهش مقبولیت آنها در دیدگاه عموم منجر می‌شود (Kovarova-Simecek & Pellegrini, 2016).

اگر هدف از کاربرد فناوریهای جدید اطلاعاتی، گزارشگری مالی دقیقتر، قابل اتکاتر و هماهنگتر با نیازهای مشخص هر ذینفع باشد، ترویج استفاده از ایکس بی آرال در شرکتهای خصوصی مستلزم تلاشهای بیشتری است (Kovarova-Simecek & Pellegrini, 2016). بدین ترتیب، این مقاله به بررسی دقیق پروژه‌های فعلی

یافته‌های پژوهش

شبکه‌های سیاست‌گذاری که در ترویج ایکس‌بی‌آرال دخالت دارند، به‌طور کلی از نهادهای حرفه‌ای یا نظارتی چون کنسرسیوم بین‌المللی ایکس‌بی‌آرال^۲، ایکس‌بی‌آرال اروپا^۳ و حوزه‌های گوناگون گزارشگری ایکس‌بی‌آرال، تشکیل شده‌اند. گرچه سازمانهای دیگری نیز در کنار زنجیره تأمین گزارشگری، به تسهیل گسترش کاربرد ایکس‌بی‌آرال در اروپا و ایالات متحده می‌پردازند، اما تأثیرشان بر فرایند سیاست‌گذاری کم است.

در خصوص هماهنگ‌سازی استانداردهای گزارشگری در سطح اروپا، کمیته مراجع نظارت بانکی اروپا^۴، سازمان بیمه و بازنشستگی مشاغل اروپا^۵ و سازمان اوراق بهادار و بازارهای اروپا^۶، از مهمترین دست‌اندرکاران شبکه سیاست‌گذاری به‌شمار می‌آیند. در امریکا، بازیگران اصلی در این شبکه عبارتند از: کمیسیون بورس و اوراق بهادار (SEC) و بنگاه بیمه سپرده مرکزی^۸ که به ترتیب به معرفی ایکس‌بی‌آرال در گزارشهای فصلی بانکها و دیگر نهادهای مالی به مراجع نظارتی ذریبط امریکایی و شورای مرکزی بررسی نهادهای مالی^۹ که دانشنامه^{۱۰} را تدوین کرده است، پرداخته‌اند.

انگیزه‌های حامیان سیاست پذیرش اختیاری یا اجباری ایکس‌بی‌آرال، ادراک ذینفعان از منافع آن (همچون شفافیت، دقت، اثربخشی هزینه صورت‌های مالی)، آمادگی سازمانی (شرکت نوآور است و آمادگی استفاده از فناوریهای جدید را دارد)، یا فشار خارجی است. انتظار حامیان از به‌کارگیری این استاندارد، کسب مزیت رقابتی در ابتدا و حفظ توانایی رقابت در درازمدت است.

چگونگی پذیرش ایکس‌بی‌آرال را می‌توان در پروژه‌های آزمایشی استفاده داوطلبانه از آن، دریافت. ایکس‌بی‌آرال اغلب پس از طی مرحله آزمایشی به یک استاندارد الزامی تبدیل می‌شود. چگونگی گسترش کاربرد آن را به‌شکل سه خوشه نمایش می‌دهند. خوشه اول، شامل کشورهایی است که در آنها کاربرد ایکس‌بی‌آرال در تکمیل انواع اظهارنامه‌ها، در قانون الزامی شناخته شده است. این خوشه دربرگیرنده

کشورهایی می‌باشد که به‌کارگیری ایکس‌بی‌آرال در آنها در برخی حوزه‌ها الزامی و در برخی دیگر اختیاری است. بلژیک، کرواسی، دانمارک، فنلاند، فرانسه، آلمان، مجارستان، ایرلند، ایتالیا، استونی، لیتوانی، لوکزامبورگ، هلند، لهستان، رومانی، اسپانیا، بریتانیا و امریکا، در خوشه اول قرار دارند. بلغارستان، قبرس، یونان و سوئد نیز کشورهای هستند که ایکس‌بی‌آرال در آنها اختیاری است. در اینجا، لازم به یادآوری است که ایکس‌بی‌آرال در صنعت مالی و به‌ویژه بانکداری و بورس اوراق بهادار، پرکاربردتر است. یافته‌های بینگچان و بائوهوا (Yingchun & Baohua, 2010) نیز حاکی از کاربرد بیشتر ایکس‌بی‌آرال در گزارشگری مالی اینترنتی و استفاده بیشتر از آن در صنعت مالی است. ایکس‌بی‌آرال هنوز در کشورهای اتریش، جمهوری چک، لتونی، پرتغال، اسلوواکی و اسلونی، کاربردی ندارد.

به دلیل استفاده گسترده از آن در امریکا، این کشور در مرحله اجرا و ارزیابی سیاست قرار دارد. ارزیابی پذیرش ایکس‌بی‌آرال در این کشور، نشان‌دهنده برخی تأثیرهای مثبت و منفی حاصل از آن است. یافته‌های لیو، وانگ و یائو (Liu, Wang and Yao, 2014) و لیو و اوفارل (Liu and O'Farrell, 2013)، رابطه مستقیم بین کاربرد ایکس‌بی‌آرال و صحت پیش‌بینی تحلیلگران را نشان می‌دهد.

با وجود این، پژوهش دال و همکاران (Dhole et al, 2015)، نشانگر کاهش مقایسه‌پذیری صورت‌های مالی پس از الزامی شدن کاربرد ایکس‌بی‌آرال در امریکا است. مطالعه بلنکسپور، میلر و وایت (Blankespoor, Miller and White, 2014) نیز حاکی از کاهش نیافتن ناقرینگی اطلاعاتی طی چند سال نخستین دوران الزامی شدن کاربرد ایکس‌بی‌آرال است. بنگاه بیمه سپرده مرکزی نیز وقتی بحث ارزیابی گزارشگری ایکس‌بی‌آرال در تهیه گزارش فصلی بانکها و دیگر نهادهای مالی (مجموعه داده‌های مالی فصلی) برای مراجع نظارتی ذریبط به میان آمد، پذیرفت که بعضی مباحث کارکردی وجود داشته است. فرایند پردازش ایکس‌بی‌آرال از کاربرد زبان سازماند پرس و جو (SQL)، کندتر بود (FDIC, 2006). بلژیک، کرواسی، دانمارک، فنلاند، فرانسه، آلمان، مجارستان، ایرلند، استونی، لیتوانی، لوکزامبورگ، هلند، لهستان،

سیاست به‌کارگیری ایکس‌بی‌آرال

در کشورهای مختلف را

ممکن است

به دو شکل

اختیاری و اجباری

تقسیم کرد

به‌کارگیری آن اغلب به‌صورت اختیاری

و در چارچوب پروژه‌های خاص

آغاز می‌شود و

بعدها به‌صورت اجباری ادامه می‌یابد

رومانی، اسپانیا و بریتانیا، در مرحله اجرای این سیاست قرار دارند. ارزیابی در این کشورها یا در مراحل بسیار ابتدایی است یا هنوز انجام نگرفته است. بلغارستان، قبرس، یونان و سوئد نیز به‌رغم اختیاری بودن کاربرد ایکس‌بی‌آرال در آنها، در مرحله اجرا قرار دارند و استاندارد مربوط به آن تاکنون از نظر قانونی تعیین نشده؛ اما در پروژه‌های مختلفی به‌صورت آزمایشی به‌کار برده شده است. در اتریش، جمهوری چک، لتونی، پرتغال، اسلواکی و اسلونی نیز به‌هیچ‌وجه از ایکس‌بی‌آرال استفاده نمی‌شود. از آنجا که در اتحادیه اروپا گسترش کاربرد آن متداول است، رواج کاربرد آن در این کشورها در آینده نزدیک چندان دور از ذهن نیست (Kretschmer, 2013).

تحلیل سیاستها نشان می‌دهد که تفاوت اصلی سیاستهای اعمال شده، در الزامی یا اختیاری کردن کاربرد ایکس‌بی‌آرال است. به‌رغم وجود این معیارها، بخشهایی که ایکس‌بی‌آرال در آنها به‌کار می‌رود و بنابراین واحدهای تجاری که از آن استفاده می‌کنند، فرق دارند. حتی می‌توان بین بخش مالیاتی (که گزارشگری ایکس‌بی‌آرال در این بخش در هلند، ایرلند، آلمان، بلژیک و بریتانیا الزامی است)، بخش آماری (الزامی بودن تکمیل پرسشنامه‌های آماری با ایکس‌بی‌آرال در بلژیک، آلمان و ایتالیا و اختیاری بودن تکمیل آنها با ایکس‌بی‌آرال در دانمارک، لوکزامبورگ و هلند)، بخش بانکی (پروژه‌های گزارشگری متداول^{۱۱} و گزارشگری مالی^{۱۲})، بخش بیمه‌ای - پروژه‌های تأدیه دیون^۲ (Solvency 2) - و بخش بورس اوراق بهادار (الزامی بودن تکمیل اظهارنامه مربوط به کمیسیون بورس و اوراق بهادار با ایکس‌بی‌آرال) و دیگر بخشها از قبیل شهرداریها، وزارتخانه‌ها، امور ثبت شرکت‌های تجاری و غیره، تمایز قائل شد. افزون بر این، دانشنامه ایکس‌بی‌آرال و دانشنامه‌های الحاقی آن از تنوع زیادی برخوردار است.

تحلیل پیامدهای سازمانی، اقتصادی و اجتماعی پذیرش ایکس‌بی‌آرال، نشان می‌دهد که عوامل مؤثر اصلی در پذیرش این زبان عبارتند از: شفافیت بازار سرمایه (الزامهای مورد نظر کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا، کمیسیون اروپا و کمیسیون نظارت بر اوراق بهادار

چین^{۱۳})، تقویت نظارت مالی و نیز محرکهای اقتصادی از قبیل کاهش بار مسئولیت دولت. ضرورت تنظیم بازار نیز یکی دیگر از عوامل پذیرش ایکس‌بی‌آرال است. آخرین

ایکس بی آر ال، تحلیل خطامشی استفاده از آن، نشان می‌دهد که عوامل اصلی پذیرش آن عبارتند از: شفافیت بازار سرمایه، تقویت نظارت مالی، لزوم تنظیم بازار و کاهش بار مسئولیت دولت. براساس یافته‌های پریموروسو و باتاچاریا (۲۰۰۸)، **راگوثامان** (Ragothaman, 2012) و **کایا** (Kaya, 2014)، عوامل سازمانی مؤثر بر پذیرش ایکس بی آر ال، عبارتند از: اندازه سازمان، نقدینگی آن و میزان نوآور بودن (احتمال استفاده از ایکس بی آر ال در شرکتهای بزرگتر با نقدینگی بالاتر و با نوآوری بالا، بیشتر است).

از آنجا که سازمان اوراق بهادار و بازارهای اروپا، ایکس بی آر ال را به عنوان استاندارد احتمالی گزارشگری الزامی تمامی شرکتهای پذیرفته شده در بورسهای اوراق بهادار اتحادیه اروپا از ابتدای ژانویه ۲۰۲۰ مطرح کرده است، به نظر می‌رسد کاربرد آن که اینک در اغلب کشورهای اروپایی در مراحل ابتدایی گسترش قرار دارد، در سالهای آینده از اهمیت بیشتری برخوردار شود.

پانوشتها:

- 1- Extensible Business Reporting Language (XBRL)
- 2- Extensible Markup Language (XML)
- 3- XBRL International Consortium
- 4- XBRL Europe
- 5- Committee of European Banking Supervisors
- 6- European Insurance and Occupational Pensions Authority
- 7- European Securities and Markets Authority
- 8- Federal Deposit Insurance Corporation
- 9- Federal Financial Institution Examination
- 10- Taxonomy
- 11- COREP
- 12- FINREP
- 13- China Securities Regulatory Commission

منبع:

Reisinger B., **XBRL in Progress-Financial Reporting Policy Framework and their Effects on the Adoption of XBRL**, <https://financial-communications.fhstp.ac.at>, 2017

بحران مالی که جرعه آن را وامهای رهنی در امریکا زد، به دلیل ماهیت یکپارچه بازارها که در حال افزایش است، سراسر جهان را درنوردید و همین موضوع، لزوم نظارت بر بازارهای مالی را نشان می‌دهد. همچنین، استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی نیز یکی از عوامل پذیرش است؛ چرا که بسیاری از کشورها پذیرش این استاندارد را منوط به اجرای ایکس بی آر ال می‌دانند.

بحث و نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های این مقاله، وجه بارز پذیرش ایکس بی آر ال، ناهمگونی آن است. در برخی کشورها مانند امریکا، ژاپن، اسپانیا و بریتانیا، این زبان به استاندارد جاافتاده تبدیل شده است؛ اما در برخی کشورهای دیگر، به ویژه در کشورهای کوچکتر اروپایی مانند اتریش، کاربرد آن هنوز متداول نیست. همچنین، یافته‌های تحلیل خطامشی استفاده از آن، نشان می‌دهد که این استاندارد جدید گزارشگری در اصل در صنعت مالی به کار گرفته می‌شود. با توجه به انگیزه‌های به کارگیری اختیاری یا الزامی ایکس بی آر ال، سه عامل اصلی را می‌توان تشخیص داد:

- الف- منافع ادراک شده (شفافیت، دقت، اثربخشی در کاهش هزینه صورتهای مالی)،
- ب- آمادگی سازمانی (شرکتهای نوآور)، یا
- ج- فشار بیرونی.

در صورتی که ایکس بی آر ال اجرا شود، انتظارات حامیان برآورده می‌شود. **استونی** (Estonia)، پیامدهای به کارگیری ایکس بی آر ال را به این صورت در گزارشهای سالانه خود جمع بندی کرده است: **ایکس بی آر ال** پردازش سریع و آسان داده‌های تجاری را ممکن می‌سازد و به ایجاد ارتباط شفاف، کارآمد، آسان و قابل اعتماد بین شهروندان، سازمانهای دولتی و دیگر گروه‌های ذینفع، کمک می‌کند (Gault, 2013).

سیاست به کارگیری ایکس بی آر ال در کشورهای مختلف را ممکن است به دو شکل اختیاری و اجباری، تقسیم کرد. به کارگیری آن اغلب به صورت اختیاری و در چارچوب پروژه‌های خاص آغاز می‌شود و بعدها به صورت اجباری ادامه می‌یابد. با توجه به پیامدهای سازمانی، اقتصادی و اجتماعی کاربرد